

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Жарсыу

Жапсарыу эмда кёл этдириу

Къабарты-Малкъарны тауларында къар юзюлюп, Росгвардияны төрт къуллукъчу ажимлы ёлгендиле. Республиканы Башчысы **Юрий Коков** аланы жуукъларына бла ахлуларына къайгы сёз бергенди. Аны РФ-ни Миллет гвардиясыны аскерлерини федерал службасыны директору, армияны генералы **Виктор Золотов**жа жиберген телеграммасында былай айтылады:

«Къабарты-Малкъарны жамауатыны атындан Росгвардияда къуллукъ этген жашланы ёлгенлерине бушуу этгенибизни билдиреме, аланы жуукъларына бла ахлуларына къайгы сёз береме. Ол ачынуу кётюралырча, алагъа уллу чыдамлыкъ, сабырлыкъ да тилейме.

Бусагъатда КъМР-ни Правительствосу тий-

ишли мадарла эте турады, республика битеу керекли болушлукъ тапдыргъа хазырды».

Толу болмагъан шартлагъа кёре, къар юзюлгенден сора аскерчиле Межерке чыранны эмда Дых-Тауну бла Пушкин атлы пикни араларында 4,5 минг метр бийикликден кетгендиле.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуна пресс-службасы.

КЕНГЕШ

КОРРУПЦИЯГЪА КЪАЖАУ ЗАКОНЛА КЪАЛАЙ ТОЛТУРУЛГЪАНЛАРЫНА КЪАРАЛГЪАНДЫ, ПРОФИЛАКТИКАНЫ КЮЧЛЕНДИРИУГЕ ЭС БУРУЛГЪАНДЫ

КъМР-ни Правительствосунда тюенене бардырылгъан семинар-кенгешде сёз РФ-ни коррупциягъа къажуу законлары Къабарты-Малкъарда къалай толтурулгъанларыны, норматив-право актланы хазырлауда алагъа не магъана берилгенини эмда республи-

сузлукъ жаны бла советини Секретары **Казбек Татуев**, КъМР-ни Башчысыны Администрациясында коррупциягъа къажуу управленияны, прокуратураны, жер-жерли администрацияланы келечилери да къатышхандыла. Кенгешни ача, Казбек Татуев

Аны себепли, ол оюм этгенден, анга къажуу кюрешде бек алгъа аны жолун кесиуню амалларына эс бурургъа тийишлиди. Ол быйыл 29 июнда Россейде Коррупциягъа къажуу кюрешни миллет планы къабыл кёрюлгенини юсюнден билдиргенди. Ол 2018-2020 жыллагъа жарашдырылгъанды. Аны баш мурагы улутхачыла, аллай башха бузукълукъла этгенле жууапха тартыудан къуулмазча этиудю, профилактиканы кючлендириудю. Бизни республикада да аны подпрограммалары бардыла.

Ол планда белгиленген ишле КъМР-де къалай тамамлангъанларыны юсюнден республиканы Башчысыны Администрациясында коррупциягъа къажуу управленияны таматасы **Аслан Нагоев** билдиргенди. Ол айтханга кёре, бу магъаналы ишде федерал, регион эмда жер-жерли власть органланы кючлерин бирикдириу, аланы келишип ишлеулери артыкъда магъаналыды.

Аллы. Ахыры 2-чи бетдеди.

када бу жаны бла болумну юсюнден баргъанды. Аны ишине КъМР-ни Экономика эмда жамауат кюркюу-

къыралны айныуун тыйгъан эмда аны даражасын тюшюрген осал затладан бири коррупция болгъанын чертенди.

Жыйылыу

Пенсия системаны реформасыны юсюнден регионлада баргъан сюзююлени эсеплери чыгъарыллыкъдыла

«Единая Россияны» Генсоветини бла Партияны фракцияларыны башчыларыны советини бирикген жыйылыулары 20 августда бардырыллыкъды. Аллай оюнуу «Единая Россияны» Генсоветини президиуму 10 августда чыгъаргъанды.

Жыйылыуда регионланы пенсия системаны игилендириу жаны бла предложение-ниялары сюзюлюкдюле, арда ала законопроектни экинчи окулуууна тюзетиуле хазырлауда хайырланылыкъдыла. Андан сора да, Къырал Думаны 21 августда бардырыллыкъ парламент тынгылауларында да «Единая Россияны» фракциясы, кесини ахыр оюнуу чыгъаратуруп, аланы эсге аллыкъды, дегенди партияны Генсоветини секретары Андрей Турчак.

Ол кенгешде дагъыда пенсия системаны реформа-

масыны юсюнден муниципалитетледе бла регионлада баргъан сюзююлени эсеплери чыгъарыллыкъларын да билдиргенди. Ала июльда битеу регионлада бардырылгъандыла, алагъа битеу да 30 мингден аслам адам – экспертле, жамауатны, профсоюзланы келечилери бла депутатла - къатышхандыла.

-Андан сора да, сау айны ичинде бизге адамла кеслерини оюмларын билдирип тургъандыла, ол санда «Единая Россияны» регион бёлюмлерини сайтларыны юслери бла да. Битеу да партияны Ара толтуруучу комитетине 1500-ден артыкъ предложение тюшгенди. Ма алагъа биз 20 августда къарарыкъбыз,- дегенди Турчак.

«Единая Россия»
Битеуроссей
политика партияны
пресс-службасы.

Транспорт

Нальчикден Москвагъа - дагъыда бир рейс

«Аэрофлот» Нальчикден Москвагъа эмда артка кюн сайын учарча рейсле ачады. Аны юсюнден КъМР-ни халкъла аралы аэропортуна пресс-службасындан билдиредиле.

Биринчи рейс быйыл 28 октябрьде боллукъды, алай билетле шёндю окуна сатыладыла. Бирини багъасы 4,5 минг сомду. Ол ахагъа пассажир кесине самолётну ичинде олтурур жер сайларгъа, аузланаргъа, къолуна он килограмм тенгли бир жюк алыргъа эмда 23 кило-

граммны багажгъа берирге боллукъды.

Самолётла сагъынылгъан маршрут бла Москвадан бери кюндюз сагъат экиде учарыкъдыла, Нальчикден ары уа ингир алада алтыны жарымында тебирерикдиле. Бююнлюкде бизни республикадан къыралны ара шахарына жалаанда U-Tair авиаккомпанияны самолётлары учадыла. Болсада адам саны къошулгъаны себепли рейслени кебейтирге тюшеди.

МАГОМЕТЛАНЫ
Сулейман.

Жазылыу - 2018

Энтта да амал барды

Хурметли жамауат!

Сиз бир тюрлю сылтаула бла 2018 жылны экинчи жарымына «Заманнга» жазыламай къалгъан эсегиз, халны тюзетирге онг барды. Августну жыйырма бешисине дерги, почтагъа барып, бу ишни тамамла-сагъыз, ана тилибизде чыкъгъан газетни биринчи сентябрьден алып башларыкъсыз.

Жазылыуны багъасы төрт айгъа – 376 сом 32 капек.

Бизни индексбиз - 51532

КОРРУПЦИЯГҖА КЪАЖАУ ЗАКОНЛА КЪАЛАЙ ТОЛТУРУЛГЪАНЛАРЫНА КЪАРАЛГЪАНДЫ, ПРОФИЛАКТИКАНЫ КЮЧЛЕНДИРИУГЕ ЭС БУРУЛГЪАНДЫ

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Планны тамамлар муратда управление 20 жумушну тизмесин хазырлагъанды. Анга тийишли законодательствону

жолларыннан бирине санап, анга «Справка-БК» программа себеплик этерге боллугъун чертгенди. Ол къуллукъгъа орналыргъа суйгенлени файдаларыны ёлчемлерин, ала

лай шартла келтиргенди: отчёт кезиуде коррупциягъа къажуу законлагъа 1538 бузукълукъ этилгени ачыкъланганды, былтыр ала андан азыракъ болгъандыла – 1204.

бейгендиле. Анда уа терслик аллай оноучула ишлеген учреждениялада кадр службада да барды. Коррупция башхаладан эсе аслам тюбеген сфералагъа прокуратура бла бирге ведомствола аралы къауумла да кез-къулакъ боладыла. Дагъыда ФСБ-ны келечилери бла бирге бардырылгъан ишни хайырындан бюджет ахчаны уллу ёлчемеде законсуз хайырланган бешуелен уголовный жууапха тартылгъанды.

Саулай алып айтханда, следствие органлагъа 28 материал жиберилгенди. Къырал къуллукъну хайырланып, башха адамны молкюн къымганладан оноучюне, оноучу эркинликлерин оздурганлары ючюн алтауланнга, ишти жерлеринде хыйлалыкъ этген тогъуз адамгъа да терслеу материалла жарашдырылгъанды.

Оператив-излеу эмда уголовный-процессуал ишле къалай бардырылгъанларына да надзор кючленгенди. Аны хайыры бла ачыкъланган коррупция аманлыкъланы саны 168 (былтыр 80) болгъанды. Аладан 59-су улутхачылыкъ бла байламлыдыла.

Кенгешде дагъыда Къабарты-Малкъарда къыралны эмда регионну кесини законларын толтуруу жаны бла халгъа къаралгъанды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

игилендириу, федерал органлагъа эсгерилеу этиу, жыл сайын соруула эмда тинтиуле бардырыу, жамауатны оюмун сурау, оноучулары ишлерини къыйматлыгынын кётюрюу эмда башха мадарла кире-диле.

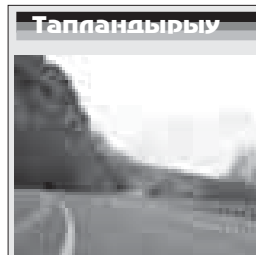
Докладчы кадрла бла ишлеуге жууаплы кезден къарау да коррупцияны азайтыуу

къайдан тюшгенлерин да туура этерге болушурукъду дегенди.

Быйылны биринчи жарымында тийишли законлагъа бузукълукъ этилгенине бла къалгъанына надзордукъ тинтиуле эселлери бла КъМР-ни прокуратурасыны келечиси **Артур Жамурзов** шагъырей этгенди. Ол был-

Дисциплинар жууапха 478 адам тартылгъанды. Къырал къуллукъда ишлей тургъан 285 адам файдаларын жашыргъандыла.

Прокуратураны келечиси айтханнга кере, къырал къуллукълада ишлегенлени кюранчларын контролда тутуу жаны бла федерал законнга этилген бузукълукъла да кё-

Таппандырыу Чыракъла жарыкъ жанарыкъдыла

Жууукъ заманда «Кавказ» Р-217 къырал трассаны элле бла ётген кесеклеринде чыракълары бла чигинжиле орнатырыкъдыла. Аны юсюнден кёп болмай Росавтодорну машина жоллагъа къарагъан «Кавказ» управлениясындан билдиргендиле.

Саулай да 20,5 километр чакълы жолда кече жарыкъ болурча мадарла этилликдиле, беш жюзден аслам чыракъ чыпын орнатыллыкъды. Ала Прогресс, Малка, Экинчи Чегем, Чегем шахар эм Нальчикге кирген жерде салынырыкъдыла.

Алгъаракълада управленияны кючю бла федерал магъанасы болгъан жолну отуз километринде бла онбир элде кече жарыкъ болурча этилгенди.

ТЮБЕШИУ

«Ариу табийгъатыгъыздан, жарыкъ адамларыгъыздан айырыллыгъыбыз келмейди, бери къайтыргъа сюебиз»

Билдиргенибизча, «Маяки дружбы. Россия сблизает-2018» деген жаш тёлю проектге кере Россейни кёп регионларыннан жаш адамлары къаууму Къабарты-Малкъарны жокълагъанды. Ала он кюнню ичинде мында жашагъан халкъланы адет-тёрелери, маданиятлары, тарых эсгертемелери, табийгъатыбызны тамашалыкълары бла да шагъырейленгендиле, бу жерли жаш тёлю бла бирге тийрелени тазалау ишлеге да къатышхандыла.

Кетер кюнлерини аллында уа алагъа «Марал» ресторанда къонакълыкъ этгендиле. Волонтёрла бла КъМР-ни граждан обществову институтлары бла байламлыкъла жюрютюу эмда миллетлени ишлери жаны бла министри **Анзор Курашинов**, ол ведомствону бёлюмюню таматасы **Рахайланы Мурат**, КъМР-ни Жарыкъландырыу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосуну Кёп функциялы жаш тёлю арасыны келечиси **Ратмир Каров** да тюбешгендиле.

Къонакъла хапарларын мында алдыргъан видеороликни кёргозтюуден башлагъандыла, ызы бла хар бири да кеслерини оюмларын айтхандыла. Анзор Курашинов алагъа ол башчылыкъ этген министерствону атындан саугъагъа республиканы юсюнден китап, бурун заманладан къалгъан кешенелени, къалаланы, обаланы, сын ташланы суратлары бла буклетле да бергенди.

Ратмир Каров а. Инна Кашежеваны Къуылланы Къайсыннга жоралагъан назмусун окуп, поэтни жыйымдыгъын саугъалагъанды. Ахырында къызла,

жашла да «Марал» ашханада миллет ашарыкъла къалай жарашдырылгъанларына къарагъандыла, кеслери да хычин этерге, эт туураргъа кюрешгендиле.

Мен да, къонакъла бла ушакъ эте, аладан мында не зат кёргенлерин, билгенлерин, эшитгенлерин соргъанма. **Владислав Белянкин** Къазандан келгенди. «Мында тургъан кюнлерим жомакъча кёрюнгендиле манга, - дейди ол. - Адамларыгъызны, табийгъатыгъызны да бек жаратханма. Сёзсюз, дагъыда келмей къалмам. Биз Огъары Малкъаргъа барып, анда бурун заманладан къалгъан къалаланы да кёргенбиз. Минги таугъа канат жол бла 3450 метр бийикликке чыгъганбыз,

Чегем чучурлагъа, Чирик кёлге да баргъанбыз.

Къайры къарасанг да – тамашагъа къалдыргъан табийгъат. Хауа асыры тазадан, башын тегерек айланады. Къабарты-Малкъарны оноучуларына, энчи республиканы Башчысы Юрий Александровичге, бизге хар жаны бла да себеплик этгенлери ючюн, дагъыда, къайры барсакъ да, бизге жарыкъ тюбеген, жумушларыбызны тамамларгъа ашыкъгъан хар кимге да жюрек ырызлыгъымы билдирем», - дегенди.

Дана Агеева уа Москвадан келгенди, Нальчикде биринчи кереди. «Мени сейрим, къайры барсакъ да, олсагъат сыйлап башлай эдиле. Хар кимни да жюреги ачыкъды. Мен кесим Къазах-

станданма, биз да къонакъны суйген, сыйлы кёрген халкъбыз, алай ол жаны бла бизге жеталмайбыз. Табийгъатыгъыз да бир аламан. Быллай жерде жашагъанла къалай насыппыладыла», - дегенди.

Ол Чегем чучурланы тийресинде, Черек районда да кир-кипикни жыйгъанларын да билдиргенди.

Лок Лан а Чувашиядан келгенди. Проектге къошулгъанына бек ырызды. «Суратлада, телевизор бла кёрген - бир, кесинг кёзюнг бла кёрген а - башха. Фотоаппарат ала келмегениме бек сокъуранама. Алай не аламан сурат да кёргозталлыкъ туююлду бу сиздеги ариулукъну. Къайтып келип, тау этекледе чатыр орнатып, бир неча кюнню мында бек суйюп турлукъ эдим. Юйюме келсем, шухъларыма, танышларыма айтырыкъма сизде къалай аламан болгъанын», - дегенди ол.

Москвадан **Шахим Алиев** а «Къайсыннга жюз атлам» деген эсгерте хуна аны сейирге къалдыргъанын, жюрегин бек кюзгъагъанын айтып тауасалмай эди. «Интернетде да излегенме дуняны башында алай зат болурму деп, таппагъанма. Ол биринчиди. Аны бла ёхтемленирге боллукъсуз», - дегенди.

Анастасия Старкова да къыралыбызны ара шахарынданды. «Ариу табийгъатыгъыздан, жарыкъ адамларыгъыздан айырыллыгъыбыз келмейди, энта да къайтыргъа сюебиз», - дегенди ол.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алганды.

12 август — Күрүлүшчү күнү

«Прораб болуп, уллу объектле ишлерге мурамым»

Нальчик шахар кюнден-кюнне өсө, айбат бола барады. Къарап-къарагынынчы анда-мында бийик, омакъ юйле сюелип къаладыла. Кёп болмай биз аладан биринде болганбыз, къурулушчулары бла да сёлешгенбиз.

«Горный» микрорайонда «Премьера» деген уллу жашау журт комплекси къурулушун «Потенциал» федерал компания бардырады. Мен специалист болмагъаным себепли манга

мында хар не да сейир кёрюнгенди - адамланы, энчи техниканы ишлегенлери да. Офисине баргъанымда, прорабны болушлукъусу, Хасаниядан Апполаны Алим бла танышама. Ол жаш адам болгъанлыкъга, ишни бардыргъанына кёре билими, хунерлиги да эсленди.

Алим Москваны Къырал къурулуш университетин босагъанды. Бу усталыкны ол гитчелигинден окъуна жаратханын айтады. Школдан сора ол вузга

тошгенине да бек къууанганды. Урунуу жолун ара шахарда «Газрегион» компанияны производство-техника бёлюмюнде башлагъанды. «Потенциал» биригуде уа быйыл апрельден бери урунады.

Ишлеп башласанг, хар не да башхаракъды. Адамла бла келише билерге, иш тыйылмаз ючюн, хар нег кёз-къулакъ болуп турургъа керексе. Тамата тенглерим - механик Цийкъанланы Аздор, баш инженер Цийкъанланы Азамат эмда башчала манга болушханлай, насыихатлыкъ этгенлей турадыла. Мен объекте аны тёртюнчю къатысы бите тургъанда келгенме. Беш-алты айга кёп затны билгенме, кюн сайын да бир жангы затха юйрнемей къалмайма, - дейди Алим.

Объекте хар ишчи да темир бёрклеке кийип айланганларын эслегенме. Башха жерледе бу жанына артыкъ къайгырмагъанларын да билеме. Алай мында уа къоркъуусузлукъ, качество бла байламлы излемлеге бек къаты къарайдыла. Материалланы сыналган тюрлюлерин, кеслерини да сертификатлары болгъанларын хайырланадыла. Сёз ючюн, мен алайда тургъан кезиуде машина бетон алып келгенди. Алим аны къайсы заводдан келтирилгенин, маркасы къаллай болгъанын билгенден сора тёртюр башлагъандыла. Ишчилени да тийишли келишимле къурап аладыла мында. Аланы араларында тюрлю-тюрлю миллетлени келечилери бардыла. Асламысы сынамлары болгъан усталадыла.

Алим айтханга кёре, жашау журт комплекси къурулушу былтыр жаз башында башланганды. Юйноу къабыргъалары

Цийкъанланы Аздор бла Апполаны Алим.

бетондан бла къызыл кирпичденди. Ол 176 фатары бла он къатлы боллукъду. Фатарла, тюрлю-тюрлю излемлеге кёре, бир, эки, юч отоулу, бир-бирлери уа эки къатлы окъуна боллукъдула. Домофонла салынырыкъдыла эмда интернет тартыллыкъды. Хар фатар да энчи жылтыуучу система бла жалчытылынырыкъды. Юйноу арбазында уа сабийле ойнарача майдан къуараллыкъды. Объект келир жылны биринчи экинчи кварталына битерикди.

Мен бу усталыкны сайлагъаным бир да соккурнамайма. Аны бла эр кишиле кюреширге керекди деп алай сунама. Къурулушда урунурга

суйгенлеге уа иги билим алыргъа, иш кёллю болургъа керексиз дейме. Адам къоркъмай, ылыкмай, хунерин кёргозторге, иш табар ючюн кеси мадар этерге тийишлиди. Билимлери болганлагъа уа къачан да сурам барды, - дейди Алим.

Ол фирмада болумну жаратханын мында къалыргъа суйгенин да айтханды. «Барабаргъанда уа баш прорабха дери кёрюрюлюп, быллай уллу къурулушланы бардырыргъады мурамым», - дегенди.

КУРДАНЛАНЫ СУЛЕЙМАН.
Суратла авторнудула.

Тийрени сыфатын тюрлендиргенле

Къурулушчу жер башында эм мамырлы, сыйлы да усталыкъга саналады. Алагъа деп байрам да бошдан тохташдырмагъанды. Ол 1956 жылдан башлап жыл сайын белгиленеди. Быллай жарыкъ кюнде Бахсан аузунда белгили гражданд эмда промышленность объектлени сюегенлени да эсге тошюрюню тийишли кёргенбиз.

Тарых шартлагъа къарасак, къурулушчула бу тийрелеге озган ёмюрно отузунчу жылларында геологлары ызларындан келгенди. Аланы баш борчлары вольфрам-молибден чыгарыуучу предприятяны промышленность объектлери сюеу эди. «Молибден» рудникни къурулушунда уа алагъа бютон бек къыйналыргъа тошгенди.

Виталий Рюмин.

Тёбен Бахсан ишчи посёлкдан аз-аздан шахарга тюрленип башлагъанды.

Алай бла Тырнаууз къуралганды. Ол жылдан-жылга кенгере, айбат бола баргъанды. Беш къатлыюйле бла бирге Маданият дворец, сабий чыгармачылыкны школы, кинотеатр, санаторий-профилакторий, про-

Чочайланы Магомет.

фтехучилище, больница, поликлиника, жангы мектепле эм башха объекте ишленгенди.

Республиканы промышленность бёлюмюно баш объекти - вольфрам-молибден комбинат да - терк атламла бла айнып баргъанды: анда производство кенгертилп тургъаны себепли ишчи къолла кёпден-кёп изленгенди. Шахарда жер къатлыкъ ючюн жангы юйлени тогуз къатлы этип башлагъандыла. Озгъан ёмюрно 80-чи жылларында жыл сайын жашау юйледен 20 минг квадрат метр берилучо эди хайырлангырга. «Гео-

Мария Жменко.

лог» эм «Бахсан» спорт-саулуқландырыуу комплексе да ол кезиуде ачылгандыла.

Комбинатда иш къайнагъан, жангы производстволла къурала, мағадданы чыгарыуу кёбеие баргъан жыллада Тырнауузда шахта-къурулуш управление да ишин бардыра эди. Ол бек кючлю организация болгъанды, аны санында автотранспорт мюлк, темир-бетон завод эм башха бёлюмле болгъандыла.

Къурулушчулары хайырлары бла «Элбрус», «Иткюл», «Чегет», «Терскюл», «Вольфрам», «Приэльбруссе» къонакъ юйле

бла пансионатла, Адыр-Сууда бла Адыл-Сууда альпинистлени базалары да ишленгенди, канат жолла да тартылгандыла. Аланы хайырындан Мингтауну тийреси туризмни, альпинизм эмда тау лыжа спортну Россейде, тыш

Хабичланы Жамал.

къыраллада да белгили арасына айланганды.

Тау тикледе урунган алай тынч туюлдо, къурулуш техниканы хайырланган да къыйынды. Сёзсюз, ол адамдан аслам билим, кюч-къарыу, усталыкъ да излейди. Тырнауузда - жашау, комбинатда уа иш къайнагъан кезиуде Николай Хаба-

ровну, Чочайланы Магометни, Хабичланы Жамал, Нина Быченкованы эм башчаланы къурулуш бригадаларын билмеген, танымагъан хазна адам болмаз эди.

Къурулуш бла кюрешген организациялагъа эмда быллай бёлюмлеге баша-башха жыллада башчылыкъ этип тургъан оючуланы санында Мызыланы Далхатны, Виталий Рюминни, Николай Павловну, Залихханланы Алидарны, Занибекланы Магометни, Алексей Нагалачны, Руслан Дзугуловну, Жаппуланы Хыйсанны айтыргъа боллукъду. Аланы эмда кёплени къыйынлары уллу бөлгъанын белгилерге тийишлиди. Аланы санында Саладин Ризаев кёп болмай «Элбрус районну Сыйлы инсаны» деген атак тийишли болгъанды. Бу адамла Тырнаууз шахарны, Вольфрам-молибден комбинатны эмда Элбрус курортну айнытыууга, атларын кенг белгиле этуге уллу къыйын салгандыла.

ТЕМИРЛАНЫ АНАТОЛИЙ.

Эссе туру

Белгили журналист, жазычу Занкишиланы Хаждаутну жашы Хусейге быйыл 80 жыл боллук эди. Аны таныгъанланы эслеринде ол малквар халккыны айтхылык адамларыны юсюнден суйюп жазгъан, ары-тала билмеген журналистлей, сейир затланы хапарлагъан жазычулай кьалгъанды.

Сабийлик

Хусей Огъары Малкварда туугъанды. Анга жыл да болгунчу юйюрю Огъары Жемталагъа кечгенди. Ариу башланган сабийлиги артада жашчыкыгъа кеп ачы гыржын кьапдыргъанды. Уруш башланганда, атасы Хаждаутну Уралда, Нижний Тагилде, аскер самолётла чыгъаргъан заводха ишлерге ийген эдиле. Сюрюнде анасы бла төрт сабий Къазахстанда Туркестан шахаргъа тюшгендиле. Ол бек кыйын жер эди. Анда урушдан жаралы болуп келип, юйно аурулугун элтген ана къарындашы Муртазланы Аубекир, анасы Халимат, къарындашчыгы Хасан, эгешчиги Асият да ёлгендиле. Жанларын сау кьалдырып ючюн, эгечи Мариямны бла Хусейни сабий юйге берген эдиле.

1946 жылда анда школгъа барып башлагъанда Къыргызстанга тюшген ата эгечлери Жарий излеп, табып, анда ауруп, жан къазауат эте тургъан аталарына алып келгенди. Бу эки сау кьалгъан чирчигине кьоркьуу аны жашаугъа къайтаргъан эди.

Дин ахлусу, намазына, оразасына сакъ адам болуучу Хаждаут Сынташ элде Сталин атлы колхозда тамата эсепчи, кассир болуп ишлегенди. Хусей а, бирси кечгюнчо сабийлече, не жумушха да жарашханды – малгъа къарагъанды, чюгюндюр, нартох бахчалада ишлегенди, будай башла жыйгъанды, саман этгенди, отун хазырлагъанды, не зат бла да мудах юйюне хайыр тюшюрюге кюрешгенди.

«Трудоуоденьге берилген мирзеуге ол кезиуде баш кечиндирген бек кыйын эди. Болсада адамла, насыплары тутуп, жашаулары кьуралыр кюннге жетериклерине ийнанганлай тургъандыла. Мен Къыргызстанда болгъан жылларымда эрттенликте эрте туругъа, кеч жатаргъа, бюгюн этерик ишми тамблагъа къоймазгъа юйренген эдим», – дерикди ол артада.

«Алтын төлюню»

адамы

Хусей, саулай да аны төлюсюча, окуурга талашхан жашчык болгъанды. Сынташда төртжыллык школну бошاپ, кьоншу элде орус мектепге жорюгенди. Ол заманны юсюнден «Юрьевканы жарыгы» деген документли хапарында кеси да бек тынгылы айтады. Анда сагъынылган, ары кирмеген затланы да аны бла сюрюнде бир жерде, мен туугъан элде

гъан атамдан, анамдан, эгечкъарындашдан эшитгенме.

Ол кыйын заманда, жашау кертиликни хорларгъа, андан къачаргъа, жангы жарык жашау кьуаргъа суйюп, та-

«Занкишиев Х.» деп жазылгъанын кёрген окуучула, ол ким болгъанын билгирге суйгендиле. Тюшоннгенлеринде уа, сейирсингендиле. Артада уа, юйренчек болуп, аны атын излеп, бирде уа кеслери келип, аны-муну юсюнден жаз деп да тилегендиле.

Киши жеринде Хусейни журналист ишлери, «Ленинчи жаш», «Совет Къыргызстан», «Къыргызстан пионери», «Советская Киргизия» деген газетледе басмалангъандыла. Ол кьыргыз, орус тилде да жазгъанды, аны «Коммунизмге жол» деген

чы, төртюнчю курсда аны «Советская молодёжь» газетде пропаганда бёлюмге алгъандыла. Бир кесекеден а комсомол жашауну бёлюмюне кечюргендиле. Ол республикада кеп айланганды, жаш адамла бла танышханды, билим жюк да жыйганды. Хусей ишин кел салып этгенин, орус тилни алапат билгенин, суйюп окуурча жазгъанын да кепле белгилегендиле. Ол жазгъан материалгъа башха адам кьол жетдирип, тюзетир керкелиси болмай эди, дейдиле.

Аны алай талпынуулу ишле-

АХЫР КЮНЮНЕ ДЕРИ ЧЫНТТЫ ЖУРНАЛИСТЛЕЙ ЭМДА ЖАЗЫУЧУЛАЙ КЪАЛГЪАНДЫ

улу жашла, кызыла да окуургъа, билим алыргъа итингендиле. Алагъа «алтын төлю» деп да андан айтабыз – ала жангыртхандыла жашау жолубузну, жазычула, артистле, белгили алимле, кьырал кьуллукчула болуп. Ма ол фахмулу, хунерли адамла кётюргендиле жюреги сынган миллетибизни деберин къайтып бийикге.

Узак Къыргызстанда Юрьевка элни орта школунда Хусейни биргесине техника илмуланы доктору, профессор, бир заманда Правительствобузну таматасы Чеченланы Хусей, филология илмуланы докторлары Гузеланы Жамал, Мусукаланы Борис, эл миюк илмуланы доктору Малкьондуланы Хамит, КъМР-ни алгыннгы жарыкландырыу министри Тёппеланы Магомет, медицина илмуланы кандидатлары Акъайланы Светлана бла Къудайланы Керим эм башхала окугъандыла. Аланы хар бири да кьолундан келгенни этип, халккына, кьыралына жараргъа кюрешгенди.

Газетлени эл корреспонденти

Биринчи кере «Комсомолец Киргизии» атлы газетде Хусейни аты бла кысыха билдириу чыкыгъанда, жаш алтынчы классха жорюй эди.

Зумакулланы Борис Хусейни кезиуло журналист сагъасы бла алгъышлайды.

аты бла анда Ивановский районда чыкыгъан газетге штатда болмагъан корреспондент этип алгъандыла.

Ол заманны юсюнден КъМР-ни халк жазычусу Тёппеланы Алим былай жазды: «Хусей мен бек суйген, ишине, чыгъармачылыгына да хурмет этген адамларымдан бириди. Мен аны Орта Азияда сабийлигибизден бери танийма. Кесин кёрюнчю, кьыргыз газетледе материалларын окуучу эдим. Мен кесим да жазаргъа кюрешуочум себепли, газетледе алай басмаланган таулу жаш болгъанын билгенимден сора, аны табып, таныгыныч тынчык тапмагъан эдим. Хусей орус тилде, аны тилде да бирча уста жаза эди. Ол төлю бек айырмалы эди – биллимерли, фахмулары, окуулуклары, анга кере уа оюм этиу даражалары бла».

Ата журтха къайтыу

Школну Занкиши улу бери къайтхандан сора 1958 жылда Тёбен Жемталада бошагъанды. Ызы бла КъМКЪУ-ну филология факультетинде орус-малквар бёлюмде окугъанды. Аны да бошагы-

генин кёрюп, Москвада «Комсомольская правда» газетни редакциясына да ийген эдиле юйренгирге. Андан къайтханды, 1965 жылда аны газетни жууаплы секретарыны, баш редакторуну орунбасарыны кьуллугъуна салгъандыла.

Онтөрт жыл ишлегенди Хусей ол изданида иги кесек жаш адамны да юйретгенди журналистиканы тасхаларына. Артада уа ол республиканы баш газети «Кабардино-Балкарская правда» энчи корреспондент болуп тургъанды.

Аны огурлу кьолундан

Занкишиланы Хусейни биринчи китабы – документли повести «Тауланы уланы – Балтиканы илячини» орус тилде, малквар тилде да бир ненча кере басмаланганды. Биринчи кере орус тилде 1971 жылда. Китеп Совет Союзну Жигити Байсолтанланы Алимни кысыха, алай жарык жашау жолуна аталады. Алай бла Къабарты-Малкварны айтхылы адамларыны юслеринден китеп жазыугъа ол биринчи болуп жол ачханды, ол иште бирси журналистлени, жазычуланы да келлендиргенди. «Ол китапны жазылгъанына, басмадан чыкыгъанына Къайсын да бек кьууаныучу эди, – деп эсгере эди автор. – Ол «Атын да алапат тап атагъанса, кертиси да алайды – кеп таулу жаш Балтиканы да, башха совет жерлени да чынты илячинлери болгъандыла», – деген эди...»

Ол кьууанч унутулгунчу, Хусейни эшигин ауруу кьакъгъанды – ол эки кезюнден тохтагъанды. Алай болуп тургъанлай да, таукеллигин тас этмегенди, жазгъанын кьоймагъанды. Аны айтханын юйдегиси Хайырланы Лейля, эгеч-къарындашдан туугъанла Фатимат, Азинат, Аслан, Казбек, башха шөүхла, тенгеле да жазып тургъандыла. Алай бла белгили журналист, жазычу дагъыда бир кьауум китеп чыгъарганды: «Огурлу муратны жарыгы», «В дни войны и мира», «Туудукланы кьанатлары», «Жигитликге кьартлык жокъ», «С мужеством не расстанусь»...

Игиликни билиу - ахшыланы ышанлары

Хусейни китаплары документли чыгъармаладан кьуралгъандыла. Аны жигитлери ол кеси иги таныгъан, аны жюрегинде ыз кьойгъан адамладыла. Ол алада аны ёксюзлюгюн жумушатхан таматалагъа, бир тюрлю бир жерде, кыйын болумда нёгерлик этген тенглерине, биргесине ишлегенлеге, халккыны бетин чыгъаргъан асыл адамлагъа ыразылыгын айтады.

Аланы санында Къулийланы Къайсын бла Къыргызстанда биринчи тюбешиу, андан арысында кеп жылланы ичинде шөүхлук жюрютюу энчи жерни алады. Аны кез жарыгын къайтарып ючюн уллу пост Москваны бек иги клиникаларына элтип айланганды. Ол анга бек жарсы эди.

«Жигитликге кьартлык жокъ» деген китабында Занкиши улу ыспас этген адамланы бир кьауумун танийма, къайтарып да андан окуучуна: ыннам Мусукаланы Батта, аны къарындашларыннан туугъанла Борис бла Владимир, атам Аздор, анам Хочуланы Ханий, ыннамы нёгери, эгечи десем да боллукьду, Хусейни ёге анасы, биз Ажа деучю Макытланы Рабийгъа, бир эллилерим, аланы арасында журналист, жазычу Къудайланы Хасан, композитор Байчеккуланы Абидин, Зумакулланы Борис, Геляланы Билал, Маммеланы Далхат бла Харун эм башхала. Бир сейирим, автор жюрегинден айтхан ыразылык керти болгъанына сёзлерины сайланыулары, ёню шагъатлык этедиле – ауазы эшитилип турады.

Иги кесек жылны ёмюрлюк кьарангылыкьда, уллу кыйынлыкьда тургъан Хусей, келсюзлюкге жол бермегенлей, былай болумда да жашаргъа боллугун этген ишлери, адамлыгы, жашау таукеллиги, тутхан ишине суйкемгили бла кёргюзтгенди. Ол 2012 жылны май айында жазны ариу конюнде ауушханды.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

МАДАНИЯТ

«ЖЫР АРИУ СЕЗИМЛЕРИ, АЧЫКЪ,
КЕРТИ СЁЗЛЕРИ БЛА БАГЪАЛАНАДЫ»

«Иман» вокал коллектив 90-чы жыланы ахырында кыралганды, бюгонлюкде халк сыйген кеп жырчыла аны кыауумунда сахнага чыккандыла. Ол санда Жаболаны Арсен да. Бюгон ол бизни ушакъ нөгерибизди.

- Арсен, кеп жашчыкыла сахнага чыгаргъа уулган этмючюле. Сен болганмыса алай?

- Школда жырлаган манга тынч эди, жунчуганма деп билмейме. Алай бир зат а эсимде кыалганды - 8-чы классда окугъанында Кышхатауда район эриши бардырыла эди. Анда эки жырны айтыргъа керек эдим - «Айран» эм урушка аталгъан «Дон суу». Биринчисин жырлай келип, сөзлеринунутуп кыюма. Зал а топпа-толу, сызгыргъан тауушла да эшитиледи, уялган, абызыраган да этеме. Экинчисин тап айтама, аны жюриде олтургъанла да жаратып, конкурсу республикалы кезуонго етдиреди.

Жырларгъа Геляхланы Аскерий юретгенди, бусагъатда ол эл клубубузну таматасыды. Алийланы Салых (жаннетли болсун), Толгъурланы Ибрагим бла Елмезланы Арсен да улуу кыйын салгандыла. Конкурслагъа кыатыша, кесим да юйренгенме.

- Сен жыр эришууде алчы жерлеге чыккыанса, грамоталарынг да аз тойюлдюле. Алай музыка жаны бла уа билим алыргъа сыймегенсе.

- Атам айтханга тынгылап, билимни экономика жаны бла алгъаныма соккурмаймы. Жырлаган ол кыалайды - насыбынг тутса, жетишим болурса, алай белгисизлей кыалыргъа да кыоркыу барды.

Академияда окуй, жаныбызда Искусстволаны Север-Кавказ институтуна терк-терк бара турганма. Кыалай-алай болса да, жыр-гъа тартынганма.

- «Иман» жырчы кыауумгъа уа кыалай тошгенсе?

- Ары школну бошагъанымлай 2000-чи жыллада Этчеланы Музафар чакыргъанды. Анда жырлагъанла бла танышхан кюмон бюгонча эсимдеди, ала - Кучукланы Аслан, Хасаитланы Руслан, Кыазийланы Аздор, Кыурманланы Рустам, Газаланы Руслан, Төппеланы Алим, Габаланы Тенгиз, Тюменланы Жаннет - манга бек жарык тобеген эдиле, кеп затха юйретгендиле.

Ол кезиуде устазым Таукенланы Галина болганды. Алай кесинг жырлагъан - бир, коллектив бла ишлеген а - башха, анда нөгерлеринг эшитирге керексе. Биринчи концерт бла Малкыргъа баргъан эдик, ол мени сынау ишим болганды. Бюгон-бюгече да Таукенланы Галинагъа, Этчеланы Музафаргъа бла Геляхланы Аскерийге манга салгъан кыйынлары ючюн ыразыма.

- «Имангъа» киргенлени кёбюсю бусагъатда кеслери алына жырлайдыла. Кесим болайым, кетейим андан дегенча сагышларынг болганмыдыла?

- Бу соруугъа былай жууапларгъа болукъма - энчи болама дегенге бир киши чырмау этмейди. Сора, кы-

уумда жырлай, кесинг да чыгарма бусагъатда асламысында Кучукланы Аслан бла жырлайбыз, бирде Аппайланы Алим да кыошулуучу. «Иманда» алгъа болгъанла бла байламлыкъла юзмегенбиз, керек заманда жыйылыргъа да онгубуз

Аппайланы Алим, Кучукланы Аслан, Жаболаны Арсен.

барды. Кесими юсонден айтханда, хау, мен кеси алыма да жырлаалыкъма, алай «Имансыз» жашаууму кермейме.

- Арсен, кыалай жырларынг бегирек жаратып айтаса?

- Сыймеклик, халкъ, уруш, кёчюнчюлюк жырлары, ийнарланы, айтышлары бек сюеме. Аланы да «мен сюеме, сен сюесе» дегенчаларын угъай, терен магъаналылары. Анда баш жигитни жюреги кыйналгъанмы, кыуанганмы этеди - аны сезимлери толук керекли сёзле табылып берилерге керекдиле.

- Кыалай жырлагъа уа арталыда тынгылаалыкъ тойюлдю?

- Насылха, бизде аллайла жокъдула. Аман сөзлери болганланы, аланы макъамлары не аруу да болсун,

жаратмаймы. Хар инсандан, сөзсюз, кесими миллион сюерге, багъаларгъа тийишлиди. Алай, тарыхны чюйре буруп, кесине табынлай кыурашдырып, жыр тизгенлени ангыламаймы. Хау, сен миллионгъа кетюрюге керексе, алай башхаланы энчи этмегенлей.

жюлюнюкюлеге. Бир амал болса, мындан ары барып, аланы аяк бюкгенлерине кыарап турлукъ эдим. Китап окургъа да сюеме, сейир китапны алсам, аны бла, тангыны атдырлыкъма.

- Бир шартха эс бурмай кыолаймаймы - сахнага чыккыан артистлени кийингенден. Бусагъатда бизни жырчыларыбызны юсонден айтмаймы, болса, сени оюмунга керек, кыараучуланы алларына чыккыан адамны сыфаты кыалай болургъа тийишлиди?

- Хар инсандан кыайры баргъанына керек тизгинин жыяргъа борчлуду. Кыалай концерт болгъанына керек костюм, эркингер кийимле кирге да болады - не да ариуду, мардадан чыкмай эсе. Дагъыда биз кавказлыла болгъаныбызны, адет-намысны унутмазгъа керекбиз.

- Адет-төреге жетген эсек, тойланы юсонден да сагыналыкъ. Сен алада жырлаучуса, бусагъатда аланы кыралгъан халларынг жаратамыса?

- Бир-бир жангы кыурала тургъан адетлени тюзге санамаймы, сөз ючюн, торту кесдириуну, келин бла киеуну бир аш кыангъа олтуртууну. Андан тышында да, ресторандан ариу да болур, алай кыуанч, онг бар эсе, ата арбазда этилсе, анга жетген жокъду, деп мени сагышым алайды. Гитче заманындан эсимде кыалганды, бусагъатдача аппаратура да болмай, бир кыбуз, дауурбасла бла кыалай зауукъу ёте эди той.

- Сент артист болгъанынг себепли кюн сайын кеп

адамла бла тубешесе, танышларынг да аслам болула. Алай чынтты, керти тенглеринг а кепмючюле, сора санга «шухъ, тенг» деген сөзле кыалай магъананы тутдыла?

- Жырда айтылгъаныча, шухъла кеп болмайдыла. Мен оюм этгенден, чынтты тенг ол адатмазыкъ, онгун керек жанында сюеллик, не торлю болумда да билеклик этерик адамды. Шухълукъ - ол бек алгъа башха адамны аллында жууаппылыгынгъа сезиуду. Мен анга игилик этдим да, энди ол манга аны не бла кыайтарып деп сакъламагъанлай. Кеп керти тенг болгъанын жашау кеси кёрюзтеди.

- Бюгонлюкде жангы артисте угъай, кеп жаш адамла битеу жашаулары, бир затларынг жашырмай, социальный сетельде суратлайдыла. Сен анга кыалай кыарайса?

- Артист не бир башха адам кесини ишин Интернет юсю бла айныта эсе, хатасы жокъду. Анда-мында шухълары бла солугъан жеринден бир сурат салгъанлыкъгъа да жукъ болмаз. Алай мен не ашагъаным, не этгеними, хар атламымы, бютонда юйор жашаууму, алай ачыкъ этерге, битеу халкыгъа кёрюзтерге сюерик тойюлме. Насып шошлукъну излейди дейдиле. Ол тюзду. Манга жашауумда эм магъаналы юйорюмду, жууукъ-тенглерингиде. Халкыма уа дайымда игилик, ахшы кюнлери кеп болурун тилейме.

Ушакъны КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия бардыргъанды.

Дата

Жангы спорт махкемеле ачыладыла, ала бош турмайдыла

Элбрус район бюгонлюкде спортда жетишимлери бла республикада алчыладан бирди. Мындан аур атлетикадан, грек-рим тутушудан, каратеден, боксдан, пауэрлифтингден - Олимпиада оюнланы призёрлары, дуняаны, Европаны, кыралны, даражалы халкыла аралы эришуулени чемпионолары чыккыандыла. Аны бла бирге районда физкультураны айнытыугъа да улуу эс бурулады, «Геолог» эм «Баксан» комплексе жангыз да спорт школлада жарау этгенле угъай, башха жаш адамла, абаданла да жюриюдюле.

Району физкультура эм спорт комитетини башчысы Жаппуланы Магомед билдиргенге керек, бюгонлюкде анда беш спорт школ ишлейди, аладан экиси Тырныауздадыла, юкюсю уа - Кенделенде, Элбрусда, Терс-Кыолда. Жер-жерде спорт школланы филиаллары ачылгъанлары хайырындан физкультура бла кюрширге онлары

району элдеринде жашагъан битеу адамланы барды, школланы кеслеринде жарауу 1700 инсандардырады.

Андан тышында, физкультура бла району 14 билим беруу организациясында бла школгъа дери билим берген 6 учреждениесында 5 мингден аслам окуучу кюрешеди. Аланы асламысы спортну - тутушуу, бокс, аур атлетика, карате торлюлерин сайлайдыла. Болсада футболну, лыжалада учканы, волейболну, гимнастиканы жаратхандла да аз тойюлдюле, тренажёр заллагъа да кепле жюриюдюле. Районда спортну 11 торлюсю бег ирек айныдыла. Тренерлени саны 50-ге жууукъду, аланы асламысы улуу сынмлары, бийик квалификациялары барды.

«ДОСААФ» жамауат кырал организацияны бёлюму эм аскер комиссариат бла байламлыкъла жюриюледиле. Жыл сайын спортну 6 торлюсюнден

спартакиадала, аскерге чакырыллыкъ жаш адамланы араларында эришууле кыураладыла. Алай бла комитет физкультура эм спорт календарь планын толусулнай тамамлайды.

Быйыл Тырныаузда бла элдеде «Спортну эм саулукъну онкюнюлюгю», «Кыарулу болургъа сюе эсенг» деген стартла, «Урунургъа эм кыорууларгъа хазырма» деген фестивалы, гитче футболдан, столтеннисден, бильярддан эришууле, каратеден «Элбрусу кубогу», XXIV Олимпиада кюн эм башха спорт байрамла кыуралгъандыла. Каратеден КЪМР-ни бла СКФО-ну, боксдан Россейли студент спорт союзу бла аур атлетикадан республиканы биринчиликлери бардырылгъандыла. Аур атлетикадан СКФО-ну чемпиононы альпинизмден Россейни кюбунгу кезиуде, эр кишилен араларында боксдан Доттуланы Ахматха аталгъан турнир, Сабанчыланы Расулну хурметине грек-

рим тутушудан эришуу да бийик даражада етдирюлгендиле, алагъа кеп спортчу кыатышханды.

Жарым жылны ичинде райондан 1,5 мингден аслам спортчу 52 эришуде болгъандыла, алада майдалла да кыатхандыла. Локияланы Жамболат грек-рим тутушудан аскерчилени араларында бардырылгъан битеудия чемпионатда хорлагъанды, «Иван Поддубныйн гран-приинде» призёрланы санына киргенди. Бичеккуланы Даулет ЮОФО-ну бла Россейни биринчиликлеринде алчылагъа кыошулгъанды. Аслан Толук кыралны биринчилигинде, ызы бла улуу халкыла аралы эришуде кюмюш майдалла кыатханды. Кадиланы Абдурахман бла Лукъяланы Аслан да СКФО-ну биринчиликлеринде хорлагъандыла.

Жетишимлери бла аур атлетичиле да кыуандыргъандыла. Сабанчыланы Мартин Россейни кубогун-

дан - кюмюш, СКФО-ну чемпионатындан а алтын майдалла бла кыайтханды. Кыралны биринчилигинде кеслерини аурлукъ кыаумларында Аслан Каскулов, Алим Шогенов бла Герман Качмазов башхаланы озгъандыла. Анда дагъыда Халаланы Магомед - экинчи, Альберт Кыпов а ючюнчю жерлеге чыккыандыла. Ёзденланы Мурат Москва спартакиадасында эм кючю болгъанды, Россейни биринчилигинде да ючюнчю жерни алгъанды. Спортну халкыла аралы устасы Рагнета Карданова СКФО-ну чемпиону болгъанды.

Каратеден эришууде Тебуланы Мырза-Бек майдалсыз бир заманда да кыалмайды. Ол «Петербургская весна» деген

битеуроссей турнирде кесини аурлукъ кыауумунда хорлагъанды. Тенгиз Каддани а Кавказны кубогунда башхалагъа алгъа чыгаргъа аз да онг бермегенди. Гюлюиланы Тамерлан бла Рустам Сижажев «Спортну устасына кандидат» деген ата тийишли болгъандыла, Тамерлан Тезов да биринчи разрядны алгъанды.

Алай бла ахыр жыллада жангы объектеле, спорт школланы филиаллары ачылгъанлары хайырындан элдеде жашагъанлагъа кыаруулары, саулукъларында кючлерге эмида жетишимле болдургъа онг бергенди.

Анатолй ТЕМИРОВ. СУРАТЛА: району алчы спортчуларыны кыаууму.

БАСМА

Станицаны тарыхы бла культураны сейирди

Мария бла Виктор Котляровланы басмаларында Екатеринбургская станицаны юсонден китап дуня жарыгын көргенди. Станица 1780-чи жылда Россейде губерния шахар болганды. Къабарты-Малкъарда сынамлы архив ишчи, тарых илмуланы кандидаты Евгения Сергеевна Тютюнина ахыр жылда бизни издательствода тарых краеведение бла байламлы бир неңча китап чыгарганды. Аланы атлары оқына аслам затны юсонден айтадыла: «Грани региональной истории XIX-XX вв.» (2008), «Моя Пушкиниана» (2011),

леп кетген автор кесини жангы ишинде республиканы эм эртеги журтларын-дан бирини – Екатеринбургская станицаны – тарыхын тинтип тохташдырады. Китапта аны кыралыууна эм андагы жашауу мағыналы кезиулерине кыралыла: 1777-1860 жылда – кыалала, шахарла, станицала, бетжанла (укрепления); журтну тарыхыны башка-башка кезиулеринде айныуу, революцияга дери – 1860 жылдан 1917 жылга дери, советтени эм андан сора кезиуу – 1917 жылдан 2017 жылга дери. Андан сора да, анга архив документле бла материалла да киргенди. Кышакъ халда тюрсюнлю иллюстрация кесеги уа аны бютон байкыландырады.

Екатеринградская станица кыралганлы 240 жыл толганына (1777-2017) аталган китап Къабарты-Малкъарны тарыхын эм маданиятын билерге сюйгенлеге сейир болукъду.

Виктор КОТЛЯРОВ.

«Живой отголосок прошлого: Жизнь и творчество писателя Евгения Баранова» (2014), «Краеведческая мозаика» (2014), «Поселения Кабардино-Балкарии XVIII-XX вв.» (2015).

Кёп жылланы Къабарты-Малкъар Республикасы Ара кырал архивинде иш-

Жер-жерледен хапарла

Кёгюрчюнле сепаратистлеге кырап турадыла

Кытайда кёгюрчюнле ушагъан дронла чыгаргандыла. Ала кыанатлыны учханын энниклейди эмда андан бир башхалыгы жокъду

Былай чыпчыкыны конструкциясын XVI ёмюрню аллында Леонардо да Винчи жарашдырганды. Италиячы

закийни ниетин Сианя университетде иш кёллю азиятла салынган борчка келишдиргенди. Специалистле тасхачы дронла кырагандыла. Ала тюз кыанатлыча тауушсуз учдыла, сабыр ёрге кётюрюледиле, энише да алай тошедиле, хауда бурулдыла. Бек башы уа – беспилотникле, кеслерине неда адамланы марлайдыла, сёз ючюн, демонстрациячыланы.

Эки минг жетишимли сынауладан сора «чыпчыкчыкыла» КНР-ни беш организацияны аскер кыуллугуна киргенди. Ала тийреге эмда жамауатха сынап кырайдыла. Эм алга сепаратистле турган районлага. Ала Россейни, Монголияны, Индияны, Къазахстанны эмда Афганистанны чеклерини кыатында орналыпдыла.

Эли бир жылында юч эгиз тапханды

Кёп болмай той этген Юлия Жабько бла

аны эри Юрийни юч эгизи крайны перинатал арасында туугандыла. Кызчыкыны ауурлугу 2400 грамм болганды, жашчыкыла уа – 1480 эмда 2300 грамм. Балачыкыла кыары алгандан сора юйлерине жыйылгандыла.

- Бу жыл санда сабий табыу кёбюсюнде репродуктивный технологияла бла байламлыды, алай кышакъсыз балаланы да болады, - дейди гинеколог Анна Абрамова. Кыалай алай болса да, тиширину санына уллу жюк тошеди. Абадан ата-аналада сабийде генетика бузукълыкыны кыоркыуу кётюрюледиле. Алай врачла аллай тапсыз халланы контролда тутарга юйренгенди. Аны себепли Владивостокда жашаган юйор ючюн кыуанурга керекди. Ана, ата да кыагана кылан сыймекликде бла кыайгырыуда ёсдюрюрле деп ышанабыз.

Мойдодырга – 95 жыл

Корней Чуковский айтыуларында ийменмегенди. Баям, ол себепден болур 1923 жылда басмаланган назму кёп заманны ичинде гигиенаны кенг жайганы бла эм иги чыгармага саналып

турганы да.

Мойдодырга Москвада Сокольники парке эмда Белоруссияда Новополюцке эки эсгерте тохташдырылганды. Сагынылган кыарында республикада аны сыфаты сабий парклары бла майданланы жасауда хайырланылады. Юч кере мультфильме алынгандыла – 1927, 1939 эмда 1954 жылда.

Корней Чуковский А.Б. Халатовха былай жазганды: «Мойдодырыны ниети гитчечиклени тазалыкыга, жуууууга чакырыуду. Кёп болмай хартишлерин жууганга: «Гы, гы, баям, чойютло болур!» - деген кыралда бу ниет барындан да мағыналыды. Мен «Мойдодыры» - деген кыралда бу ниет барындан да мағыналыды. Мен «Мойдодыры» - деген кыралда бу ниет барындан да мағыналыды. Мен «Мойдодыры» - деген кыралда бу ниет барындан да мағыналыды.

Эски машинадан самолёт жыйганды

Алтай крайда, Ключи элде турган Николай Блохин ёз гаражында самолёт жыйганды. Запас кереклерин анга ДОСААФда ишлеген танышлары табарга болушандыла. Кузову – тозураган «Фольксвагенден», мотору – япон

иномаркадан.

Бу кыыйн башламчылыкка конструкторга бийчеси Татьяна билеклик этеди. Бирге ала 37 жыл жашайдыла. Ма аллай бир заманны эри учарга термиледи. Жаш кезиуонде парашот бла секиргенди. Энди бу затха онлары жетмейди. «Битеу хакын самолётха кыоратады. Мен да угъай демейме. Ол тютюн ичмейди, алкоголь бла кыорешмейди, мени да юлюшсуз кыоймайды», - деп хапарлайды Татьяна.

Сынап учу кёргени болганды, дейди кыатыны, алай самолёт жаланда метр бла жарым бийикликке кётюрюлгенди. Арта тергеуледе жангылычла жиберилгенлери ачыкыланганды. Афган урушда вертолётда кыулук этген Юрий Попов бу сагыатда кезиулу учууга хазырлана турады.

Проектни майданын оярыкыдыла

«Дом-2» проектни жабаркыдыла деген жангылык бу кыужур берилуени сюйгенлеге уллу жарсыу болганды. Жамауат сетеле тюрлю-тюрлю акывлаладан толудула. Бир-

бирле кыозгалгандыла, властваладан алыгылула излегенди, митинг бардырырга хазырланадыла.

«Дом-2» проектни берилуле этген площадкасы Подмосковьезде «Летова Рошча» посёлканы кыатында орналганды. Участка юч гектарны алады. Белгили болганыча, тюз бу тийре автомобиль магистральны кыурулушуна берилгенди. Аппаратная эмда съёмка бардырган кыауум турган мекияны чачып кетерликди.

Учасканы иелери жерни сыйырыкыларын билдиргенди. Болсада дауурдан сора шахар властыла эки айны ичинде «Дом-2»-га жангы майдан берликбиз деп ышандыргандыла.

Федерал газетледе басмаланган материаллага кёре хазырланганды.

2018 жылда август беш ууакты намаз кылыуу заманы

Айны кюнлери	Эрттен намаз	Кюнню чыккыган заманы	Тюш намаз	Экинди намаз	Аш-хам намаз	Жасы намаз	
1	Бараз кюн	03:19	04:55	12:22	16:22	19:30	21:11
2	Орта кюн	03:21	04:57	12:22	16:21	19:29	21:09
3	Байрым кюн	03:22	04:58	12:22	16:21	19:28	21:07
4	Шабат кюн	03:24	04:59	12:22	16:20	19:27	21:06
5	Ыйых кюн	03:25	05:00	12:22	16:20	19:26	21:04
6	Баш кюн	03:27	05:01	12:22	16:19	19:24	21:02
7	Геуюрге кюн	03:29	05:02	12:22	16:19	19:23	21:00
8	Бараз кюн	03:30	05:03	12:22	16:18	19:22	20:59
9	Орта кюн	03:32	05:04	12:21	16:18	19:20	20:57
10	Байрым кюн	03:33	05:05	12:21	16:17	19:19	20:56
11	Шабат кюн	03:35	05:06	12:21	16:16	19:17	20:55
12	Ыйых кюн	03:36	05:08	12:21	16:16	19:16	20:53
13	Баш кюн	03:38	05:09	12:21	16:15	19:15	20:52
14	Геуюрге кюн	03:39	05:10	12:21	16:14	19:13	20:50
15	Бараз кюн	03:40	05:11	12:21	16:14	19:12	20:49
16	Орта кюн	03:42	05:12	12:20	16:13	19:10	20:47
17	Байрым кюн	03:43	05:13	12:20	16:12	19:09	20:46
18	Шабат кюн	03:44	05:14	12:20	16:11	19:07	20:44
19	Ыйых кюн	03:45	05:15	12:20	16:11	19:06	20:42
20	Баш кюн	03:46	05:17	12:19	16:10	19:04	20:41
21	Геуюрге кюн	03:47	05:18	12:19	16:09	19:02	20:39
22	Бараз кюн	03:48	05:19	12:19	16:08	19:00	20:38
23	Орта кюн	03:49	05:20	12:19	16:07	18:59	20:36
24	Байрым кюн	03:50	05:21	12:18	16:06	18:58	20:34
25	Шабат кюн	03:52	05:22	12:18	16:06	18:56	20:33
26	Ыйых кюн	03:53	05:23	12:18	16:05	18:54	20:31
27	Баш кюн	03:54	05:24	12:18	16:04	18:53	20:29
28	Геуюрге кюн	03:55	05:26	12:17	16:03	18:51	20:28
29	Бараз кюн	03:56	05:27	12:17	16:02	18:49	20:26
30	Орта кюн	03:57	05:28	12:17	16:01	18:47	20:24
31	Байрым кюн	03:58	05:29	12:16	16:00	18:46	20:23

КъМР-ни Муслиманларыны дин управлениясы.

Сурат этюд

Ёмюрлюк бла биркюнлюк.
Суратны **ОСМАНЛАНЫ Хыйса** алганды.

КЕЛИГИЗ, БИРГЕ КЮЛЕЙИК

Бир белгили жазычу тубегенде, артык чырайлы болмаган бир тишириуу кыуандырырга скойоп, анга:

– Сени нечик ариу, назик, узун бармакларын бардыла, – деп лакъырда этгенди.

Ол а, ыразылыгын билдире турмай:

– Жарсыугъа, сени кюллерынга кырап, алай айталлык туюлюме мен, – дегенди анга.

– Аны неси барды да! Сен да менича, ёторюк айт да кый! – деп юйретгенди жазычу.

– Итинг мени чуругъуму суйреп кетгенди! – деп кёлкълды этгенди Ахмат кюншусуна.

– Аны чурукъ кийиб а бир да кёрмегенме, алай... кырайым, излейим, – дегенди, мугур болуп, Алий.

– Анам, эшикге жибер. Рамазан бла бир кесек ойнап кытайтым, – деп тилегенди Мурат.

Анасы унамаганды:
– Кый, кый! Рамазан аман хыличи затчыкды. Кышулма анга, – деп кыйганды.

Мурат, сагыш эте кетгенди да:
– Алай эсе, кел, мен аны бир иги туюп келейим! – деп, эшикге чыгарга энтта да бир мадар излегенди.

Театрда кюкюлю оюннга кырай турган тишириу, арта бурулуп, бир эр кишиге:

– Мени кылапгагым санга сахнага кыраарга чырмау боламыды? – деп

сорганды

– Угъай, угъай! – дегенди ол а, кёл булгъап: – Бу оюндан эсе сени кылапгагын бегирек кюлдюреди мени.

Бир ауруган адам, докторга келип:

– Мени онг аягым бир да тынчык бермейди. Аурутуп, буруп, кыйнап турады, – дегенди.

– Жыл саныгъызга кёре, аны сейири жокъду, – деп жууаплаганды доктор.

– Да алай кылай болады да?! – деп, ауруган бек сейирингенди: – Мени сол аягыма да тюз да аллай бир жыл болады, ол а аурумайды!

Бир киши ишине кеч кылып келгенди. Таматасы, онгунмай:

– Нек кеч кыалдын? – деп сорганды.

– Жашчыгъымы сабий садха элтеме деп.

– Да, ай юйюнге, эрттерек чыга турсан а, аллай жумушунг бар эсе.

– Чыкъган эдим, алай... Бир сабий садха элтеме да: «Бу туююлдо», – дейди. Экинчиге элтеме да: «Бу туююлдо», – дейди. Ююнчюге элтемениде уа: «Атам, сен мени былай садиклеге айландырып турсанг, мен школуа кеч кыаллыкыма!» – деп тохтаганды.

Ауруган докторга:
– Доктор, мени онг кёзюм бир да тынчайтмайды, – деп тарыкыганды.
– Ол болмаса уа, тынчайып кыаллыкымы сунаса кесинги? – дегенди башы башха кыйгыгыга кетген доктор.

Билдириу

Энчи социал төлеуле

Быйыл биринчи августдан башлап социал пособиялга кёре тюзюнлей адрес төлеуле башлангандыла. Ала иш бериучюле билдирген шартлагга кёре бу айны 15-сине дери төленип бошаллыкдыла. Алай пособиягга тийишли болуп, алай аны ары дери алмаган адам, иш бериучю-

сюне барып, ол керекли шартланы Социал страхованияны фондуу регион бёлюмюне заманында бергенин бла кыалгынын билдире керекди.

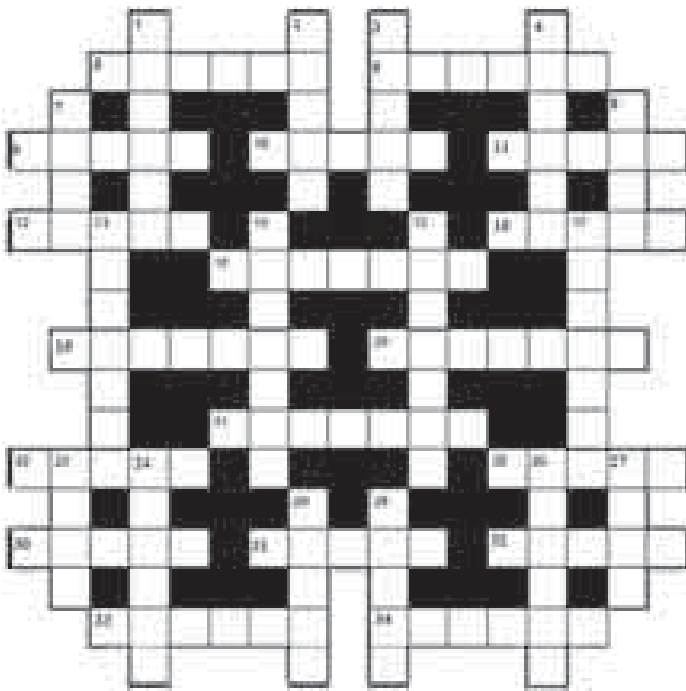
Социал страхованияны фондуу регион бёлюмюне пресс-службасы.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 5. Сют сюзер ючюн жюрютюлген юй сауут. **6.** Шинжи. **9.** М. Лермонтов назмусунда сагыннган кырачай эл. **10.** Кёнделенде Урду суу келген тар. **11.** Жер юсюнде аны тыялган жокъду. **12.** Улуу эшик. **16.** Сауут. **18.** Сабий оюн. **19.** Ёторюкючю. **20.** Дунианы ол кытхарлыгына ийнадыла. **21.** Жауунну «иелери». **22.**

па да этедиле. **34.** Улуу таба.

ЁРЕСИНЕНЕ: 1. Кючлю кыая. **2.** Кюч. **3.** Аны киши хорлаялмайды. **4.** Тюрк шахар. **7.** Кыуан бёлюм. **8.** Аны кёлю кыуруса да, гур-гуру кыурумайды. **13.** Адабият жанр. **14.** Аурууну жайылуу. **15.** Чыркылы болумла. **17.** Таулуаны эрттеги усталыкларындан бири. **23.** Тыш кыраллы ахча. **24.**

Андан ичген жаныуар болады дейдиле. **25.** Кыартлада ол акъды. **30.** Битеу жер жюзю сыйыннган кыагыт. **31.** Чайыры болган терек. **32.** Тауда, адамда да барды. **33.** Тахтада ёседи, андан шор-

Байлык, монглык. **26.** Асыры сагыш этгенден башы кыатышхан. **27.** Белгили кызах назмучу. **28.** Кыулийланы Кыайсынны «Таулу поэмасыны» баш жигити. **29.** Эртте таулуу саууту.

ГАЗЕТНИ 96-чы НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАННГАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 1. Паранджа. **6.** Кыанбуз. **7.** Алатау. **9.** Талпыу. **11.** Накъут. **12.** Таныш. **13.** Алтурак. **20.** Адабият. **21.** Лыбыта. **22.** Тылпыу. **23.** Араблы. **24.** Атауул. **26.** Такыйкыа. **30.** Чырко. **31.** Жаркыа. **32.** Лагман. **33.** Дугъум. **34.** Отлау. **35.** Чырмау. **Ёресине: 2.** Абустол. **3.** Жияуукъ. **4.** Хантус. **5.** Тарпан. **8.** Мархабатлы. **10.** Мыстыкыулак. **14.** Тамызык. **15.** Ахшылык. **16.** Кыарам. **17.** Уялуу. **18.** Алтак. **19.** Таула. **25.** Экинди. **27.** Атлаууч. **28.** Айнытуу. **29.** Хапчук.

Учредитель: Кыабарты-Малкыар Республиканы Парламенти бла Правительствоосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретары),
МОКЪЛАНЫ Зууха (бёлюмю редактору),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат (бёлюмю редактору),
ТИКАЛАНЫ Фатима (бёлюмю редактору),
УЛБАШЛАНЫ Мурат (бёлюмю редактору).

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламы информацияны эркиниклерин кыруулау жаны бла Кыабарты-Малкыар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагга "КыМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикге кёре 19.00 сагытта кёл салынады. 20.00 сагытта кёл салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГАРГАНАЛА:

Муусукаланы Сакинат - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия, Кучукланы Сафият - жууаплы секретары орунбасарлары; Токумаланы Салим - (1,2,3,12-чи бетле), Ахкёбекланы Жаннета - (4,9,10-11-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1409 экз. Заказ № 806
Багысы 15 сомду.

РЕДАКЦИНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru